

УДК 378.041:373.3.016

DOI: 10.31376/2410-0897-2025-2-58-88-98

САМООСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Кіт Галина Григорівна

доцент, кандидат педагогічних наук, доцент

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

e-mail: galinakit12@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-2986-9079

Однією з ключових вимог до педагога є його здатність до самовдосконалення, організації власної самоосвітньої діяльності. У статті розкрито завдання, принципи (цілеспрямованості, мотиваційної доцільності, активності та самостійності, систематичності та послідовності, рефлексивності, індивідуалізації), напрями (фаховий, професійний і особистісний) самоосвітньої діяльності майбутнього вчителя початкових класів. Обґрунтовано психолого-педагогічні основи самоосвітньої діяльності майбутнього педагога (зв'язок з когнітивною психологією, теорією особистісного зростання, аксіологією освіти), підходи до її організації (особистісно-діяльнісний, компетентнісний, акмеологічний). Висвітлено можливості компонентів професійної підготовки вчителя початкових класів (лекцій, практичних і лабораторних занять, науково-дослідної роботи, педагогічної практики, позааудиторної роботи) у формуванні його самоосвітньої компетентності.

Ключові слова: самоосвітня діяльність, самоосвітня компетентність, професійна підготовка, майбутні вчителі початкових класів.

Постановка проблеми. У контексті сучасних освітніх трендів значно зросли та ускладнилися вимоги до вчителя початкових класів. Якісне виконання покладених на нього обов'язків зумовлює необхідність активізації, відповідно до унормованих положень професійного стандарту [1], широкого спектру наявних загальнокультурних, професійних та спеціальних здібностей, глибокого усвідомлення та демонстрації готовності діяти у відповідності до сучасної парадигми освіти, яка базується на компетентнісному підході.

Сучасний педагог повинен бути не лише носієм знань, але й фасилітатором освітнього процесу, здатним створювати мотиваційне середовище для кожної дитини, швидко реагувати на нові соціальні виклики, адаптуватися до змін. В умовах Нової української школи важливою є здатність учителя формувати ключові навички XXI століття, зокрема критичне мислення, вміння працювати в команді, комунікувати, реалізовувати педагогіку партнерства. Важливою складовою професійної діяльності вчителя стає творчий підхід до організації освітнього процесу, здатність генерувати нестандартні ідеї, створювати навчальні ситуації, які пробуджують інтерес учнів до пізнання, а також дослідницька діяльність педагога, що проявляється у постійному пошуку ефективних методик, аналізі власного досвіду та впровадженні інновацій у щоденну практику з урахуванням потреб і можливостей конкретного класу.

Сучасний учитель має володіти цифровими навичками, активно використовувати інтерактивні технології, інструменти онлайн-освіти, цифрові платформи для організації освітнього процесу. В умовах динамічних змін в освіті вчитель початкових класів повинен постійно оновлювати свої знання, шукати нові педагогічні рішення, продукувати і впроваджувати перспективні ідеї. Такий підхід відповідає вимогам безперервної освіти, яка є, без сумніву, одним із пріоритетних чинників розвитку людства. За даними Національного інституту стратегічних досліджень, «безперервність виступає у сучасному культурно-освітньому контексті як ідея, принцип навчання, якість освітнього процесу, умова становлення людини» [2, с. 1]. Відтак Європейська Комісія об'єднала різні освітні й навчальні ініціативи в єдину Програму навчання протягом життя (Lifelong Learning Programme), а Рада Європи затвердила навчання протягом життя як один із основних компонентів європейської соціальної моделі [2].

З огляду на це однією з ключових вимог до сучасного педагога є здатність до самовдосконалення та організації власної самоосвітньої діяльності. Здатність до самоосвіти вважають навіть важливішою за своїми результатами та впливом на людину, ніж саму освіту у навчальному закладі. Тому «Вчити самого себе» має стати девізом кожного, а особливо педагога. Вчитель має бути прикладом для учнів у прагненні до розвитку, бути відкритим до нових знань, методів і підходів. Постійне навчання, участь у професійних спільнотах, вебінарах, тренінгах, курсах підвищення кваліфікації стає невід'ємною частиною педагогічної діяльності. Лише той педагог, який сам навчається впродовж життя, здатен ефективно навчати дітей жити в умовах постійних змін і викликів сучасного світу.

Таким чином, ефективне здійснення професійної діяльності педагога передбачає його постійну готовність до безперервного навчання, зокрема і засобами самоосвіти. Прагнення до пізнання та психологічна налаштованість учителя на задоволення об'єктивної потреби в постійному професійному

зростанні виступають вагомими чинниками його професійного становлення.

Дослідниця В. Фрицюк наголошує, що пріоритетним напрямом професійного становлення майбутніх педагогів є формування у них готовності до безперервного професійного саморозвитку [3, с. 3]. Це суттєво підвищує значущість самоосвіти як ключового елемента професійної підготовки вчителя початкових класів. Зміна освітньої парадигми, запровадження концепції Нової української школи зумовлюють необхідність опанування нових педагогічних підходів, розвитку гнучкого мислення та здатності до безперервного самовдосконалення. У зв'язку з цим формування навичок самоосвітньої діяльності на етапі здобуття педагогічної освіти набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемі самоосвіти педагога присвячено багато наукових праць. Наш науковий пошук супроводжувався аналізом досліджень з проблем: філософії освіти (І. Зязюн, В. Кремень, В. Огнев'юк та ін.); неперервної педагогічної освіти (В. Бондар, С. Гончаренко, В. Луговий, С. Сисоєва, Т. Сущенко й ін.); компетентнісного підходу (Н. Бібік, Л. Бірюк, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко та ін.); розвитку самоосвітньої компетентності (Л. Білоусова, О. Савченко, Н. Сидорчук, М. Солдатенко й ін.) Розглядалися праці, в яких самоосвіта трактувалась: як інтенсивна форма підвищення кваліфікації (Л. Ващенко, Н. Косенко, Т. Сущенко); як складова самовдосконалення та саморозвитку особистості (І. Небитова, О. Пехота, В. Фрицюк). На взаємозв'язку самоосвіти й ефективності професійної діяльності педагогів наголошували В. Лутанський, І. Наумченко та ін. Проблема розвитку самоосвіти вчителів різних спеціальностей представлена в дослідженнях І. Грабовець, І. Дубровіної, Г. Наливайко, О. Прокопової, Л. Себало й ін.

Таким чином, сучасні психолого-педагогічні дослідження представляють широкий спектр наукових розвідок проблеми самоосвіти вчителя, однак питання організації самоосвітньої діяльності майбутніх педагогів, розвитку їх самоосвітньої компетентності, підготовки до самоосвіти в теорії і практиці професійної освіти висвітлені недостатньо. Особливо потребують уваги питання, пов'язані з аналізом широкого спектру компонентів професійної підготовки здобувачів вищої освіти, які забезпечують ефективність розвитку самоосвітньої компетентності майбутніх учителів початкових класів, організації їх ефективної самоосвітньої діяльності з урахуванням специфіки майбутньої професійної діяльності.

Формулювання мети статті. Метою даної публікації є аналіз наукового доробку щодо проблеми самоосвітньої діяльності майбутнього педагога, а також розкриття можливостей основних компонентів професійної підготовки вчителя початкових класів (лекційних, практичних і лабораторних занять, науково-дослідної роботи, педагогічної практики, позааудиторної роботи) у формуванні його самоосвітньої компетентності.

Виклад основного матеріалу. Ідеї самостійної пізнавальної діяльності в контексті розвитку особистості знаходимо у працях Ж.-Ж. Руссо, Й. Песталоцці, А. Дістервега, Г. Сковороди, К. Ушинського, В. Сухомлинського та інших учених і мислителів минулого. Так, А. Дістервег вважав, що справжня здатність навчати й виховувати зберігається лише тоді, коли людина безперервно працює над власним самовдосконаленням, особистим вихованням та освітою, дбає про власний розвиток – особистісний, моральний, освітній. На важливій ролі самоосвіти наголошував Г. Сковорода, розглядаючи її потужним засобом саморозвитку і закликаючи кожного до самопізнання, духовного перевтілення у справжню, духовну людину. Самоосвіта, на його думку, відрізняє людину від тварин і не дозволяє їй втратити свою людську сутність, а педагогу допомагає стати справжнім майстром своєї справи. К. Ушинський зазначав, що вчитель живе лише до тих пір, доки вчиться, а зупинка у навчанні призведе до смерті вчителя. Звідси робимо висновок, що навчання вчителя, його самоосвіта не повинні мати зупинок, перерв, не можуть закінчуватися, вчитель має досконало володіти компетентністю – навчання впродовж життя.

Глибокі думки про самоосвіту висловлював і Василь Сухомлинський. Вважаючи, що вчитель має бути джерелом знань, щоб ними наповнювати учнів, він підкреслював, що той повинен постійно займатись самонавчанням і духовним збагаченням. Щоб відкрити перед учнями іскорку знань, учителю треба ввібрати в себе море світла, ні на хвилину не відходячи від променів вічно сяючого сонця знань, – розмірковував педагог [4]. В. Сухомлинський підкреслював важливість глибокої ерудиції та інтелектуального розвитку вчителя, зокрема ґрунтовних знань зі своєї спеціальності. На його переконання, педагог має знати в десять, двадцять разів більше, ніж те, що подає на уроці, – лише тоді він зможе викликати в учнів справжній інтерес до навчання й прагнення до знань.

Аналіз наукових досліджень дає нам можливість розглядати самоосвіту вчителя як організовану самим суб'єктом систематичну пізнавальну діяльність, спрямовану на оновлення та удосконалення професійних знань, умінь, навичок, компетентностей, розвиток особистісних та професійних якостей, професійно-педагогічних здібностей, що забезпечує досягнення високих результатів у професійній діяльності та реалізацію суспільної активності педагога. Ми поділяємо позицію дослідниці Л. Себало, яка самоосвіту майбутніх учителів початкових класів трактує як «свідому систематичну та самостійну

діяльність у рамках навчально-виховного процесу вищого педагогічного навчального закладу та за його межами, що регулюється особистістю і складає основу компетентнісного розвитку майбутнього фахівця» [5, с. 32]. Примітно, що дослідниця ув'язує процеси формування професійної компетентності педагога і його самоосвітню діяльність, наголошуючи: «професійна компетентність вчителя початкових класів є не тільки і не стільки результатом його академічної вузівської освіти, а й наслідком самоосвіти, саморозвитку і самоорганізації та узагальнення власного досвіду. Самоосвіта є складовою професійної компетентності вчителя, але самоосвітня діяльність є й умовою набуття майбутнім учителем початкових класів професійної компетентності» [5, с. 40]. Розглядаючи значення і вплив самоосвітньої діяльності майбутніх учителів початкових класів на підготовку їх як компетентних фахівців у закладах вищої педагогічної освіти, вона акцентує увагу й на іншому боці проблеми, а саме: як впровадження компетентнісного підходу впливає на розвиток самоосвіти майбутніх учителів початкових класів. Відтак робить висновок, що «реалізація компетентнісного підходу у процесі підготовки майбутніх учителів початкових класів сприяє інтенсивному розвитку самоосвіти студентів», а, отже, «процеси формування ключових компетентностей майбутніх фахівців і підготовки їх до самоосвітньої діяльності є процесами взаємообумовленими і взаємопов'язаними» [5, с. 41-42].

Здобувається самоосвіта шляхом самостійної діяльності, поза безпосереднім систематичним курсом навчання в освітньому закладі, залишаючись водночас важливою умовою професійного зростання вчителя початкової школи.

Самоосвітня діяльність майбутнього вчителя початкових класів як свідомий, цілеспрямований, безперервний процес набуття знань, навичок, професійних компетентностей, що здійснюється самостійно з метою самовдосконалення, базується на відповідних принципах як сукупності фундаментальних засад, які забезпечують ефективність, цілеспрямованість і результативність процесу самостійного особистісного і професійного зростання. Ці принципи виступають орієнтирами для організації індивідуальної освітньої траєкторії та сприяють формуванню ключових компетентностей сучасного педагога. До основних принципів самоосвітньої діяльності майбутнього вчителя початкових класів відносимо:

1. **Принцип цілеспрямованості** – передбачає усвідомлення майбутнім учителем мети власної самоосвітньої діяльності, її зв'язку з професійною підготовкою та майбутньою педагогічною практикою.

2. **Принцип мотиваційної доцільності** – ґрунтується на внутрішній потребі до саморозвитку, інтелектуальному зростанні та підвищенні професійної компетентності. Особистісна мотивація, усвідомлення цінності знань є рушійною силою самоосвітнього процесу.

3. **Принцип активності та самостійності** – вимагає від студента активізації власних ресурсів та можливостей, прояву ініціативності, здатності до самостійного вибору засобів і форм навчання, критичної оцінки отриманої інформації та її практичного застосування.

4. **Принцип систематичності та послідовності** – означає безперервність самоосвіти, її регулярність, системну та послідовну роботу в означеному напрямку, логічну структуру та поступовий розвиток освітніх умінь і навичок.

5. **Принцип рефлексивності** – передбачає здатність до самоаналізу, оцінки власної діяльності, виявлення досягнень і проблемних зон, що стимулює подальший розвиток та самовдосконалення.

6. **Принцип індивідуалізації** – враховує індивідуальні особливості особистості майбутнього вчителя початкової школи, його потреби, інтереси, форму навчання та рівень сформованості освітніх компетентностей.

Застосування зазначених принципів забезпечує цілісність і ефективність самоосвітньої діяльності, сприяє формуванню конкурентоспроможного, інноваційно орієнтованого вчителя початкових класів.

Обґрунтовуючи психолого-педагогічні основи самоосвітньої діяльності майбутнього педагога, наголосимо, що самоосвітня діяльність пов'язана з:

- **когнітивною психологією** – усвідомлення внутрішніх психічних процесів, таких як сприймання (як майбутній педагог отримує та інтерпретує навчальну інформацію), мислення (як він аналізує, синтезує, порівнює, класифікує нові знання), пам'ять (як зберігає та відтворює інформацію). Це дозволяє організувати самоосвіту так, щоб вона відповідала індивідуальним когнітивним стилям і сприяла ефективному засвоєнню знань;

- **мотиваційною теорією** – орієнтація на внутрішню мотивацію, прагнення до самореалізації, потреба у досягненні нових цілей, особистісному і професійному зростанні, інтерес до пізнання як рушійна сила навчання. Мотиваційна складова є ключовою для підтримки постійного інтересу майбутнього педагога до самоосвіти без зовнішнього контролю;

- **теорією особистісного зростання** (К. Роджерс, А. Маслоу) – самоактуалізація як найвищий рівень особистісного розвитку. К. Роджерс підкреслював важливість середовища, яке сприяє самовираженню та розвитку «Я-концепції». А. Маслоу вказував, що після задоволення базових потреб

людина прагне самореалізації, розвитку власного потенціалу. У контексті педагогіки це означає, що самоосвіта повинна підтримувати у майбутньому вчителів потребу в зростанні, розвитку, досягненні «вищого Я»;

- **аксіологією освіти** – визнання цінності знань як ресурсу самовдосконалення. Дане вчення про цінності в освіті розглядає знання як: високовартісний ресурс для особистісного вдосконалення; основу для морального, інтелектуального та духовного збагачення особистості; засіб для реалізації соціальних і професійних функцій вчителя. Таким чином, самоосвітня діяльність постає не лише як інструмент навчання, а як ціннісно забарвлена діяльність, що має глибокий сенс для розвитку особистості педагога.

Ці базові положення в комплексі формують багатогранну психолого-педагогічну основу, що дозволяє організувати ефективну, глибоко осмислену та внутрішньо мотивовану самоосвітню діяльність майбутнього вчителя початкової школи.

Самоосвітня діяльність майбутнього вчителя буде ефективнішою, якщо ґрунтуватиметься на важливих педагогічних підходах:

- **Особистісно-діяльнісний підхід.** Націлює на врахування індивідуальних потреб, форм і стилів навчання майбутніх педагогів, їх участь у творчій, дослідницькій, проєктній діяльності. Всебічне залучення особистісного досвіду студента в процесі його самоосвітньої діяльності сприяє усвідомленню ним себе як особистості, а самоосвіти як засобу професійного становлення й фахової самореалізації. Активізує розкриття особистісного потенціалу й внутрішніх можливостей студентів, формування у них стійкої суб'єктної позиції. Дає змогу майбутнім фахівцям уникати педагогічних стереотипів, спонукає їх до активного професійного й особистісного вдосконалення, творчої самоосвітньої діяльності.

- **Компетентнісний підхід.** Спрямовує процес самоосвітньої діяльності майбутнього педагога на формування у нього ключових і предметних компетентностей. З огляду на це у самоосвітній діяльності зміщується акцент з набуття професійно-педагогічних знань, умінь і навичок на формування у здобувача освіти здатності до реалізації професійних знань, практичної діяльності, використання набутого досвіду для розв'язання педагогічних завдань і ситуацій практичного характеру, що виникають у професійній діяльності. Самоосвіта виступає як шлях до формування ключових і професійних компетентностей.

- **Акмеологічний підхід.** Розглядає майбутнього вчителя як суб'єкта життєдіяльності, здатного до самоорганізації, саморозвитку, творчої професійно-педагогічної діяльності. Використання цього підходу під час організації самоосвітньої діяльності майбутніх учителів початкових класів сприяє забезпеченню найбільш повного розкриття внутрішнього потенціалу особистості, задоволення її індивідуальних інтересів, потреб, прагнень, ціннісних орієнтирів, сприяє розвитку мотивації на досягнення високих результатів практичної професійної діяльності, орієнтації майбутнього педагога на постійне самовдосконалення та саморозвиток.

Обрані підходи уможливають обґрунтування системи самоосвітньої діяльності майбутнього вчителя початкових класів, розкриття її завдань, змісту, структури, особливостей організації.

Основні завдання самоосвіти майбутнього вчителя початкових класів:

- Поглиблення фахових знань, професійної компетентності: удосконалення знань з базових дисциплін початкової школи (українська мова, математика, природознавство тощо), ознайомлення з новітніми досягненнями в педагогіці, психології, віковими особливостями дітей молодшого шкільного віку.

- Професійно-педагогічне самовдосконалення: оволодіння новими формами, методами, прийомами навчання і виховання молодших школярів, освоєння сучасних педагогічних технологій і методик; розвиток педагогічної майстерності, зокрема навичок комунікації, мотивації учнів, управління класом; формування інноваційного мислення та здатності до критичного аналізу власної педагогічної діяльності.

- Розвиток інформаційної компетентності: оволодіння ІКТ (інформаційно-комунікаційними технологіями) для ефективного використання у навчальному процесі; навчання використанню онлайн-ресурсів, освітніх платформ і цифрових інструментів.

- Формування особистісних якостей: виховання емоційного інтелекту, емпатії, терпіння, толерантності; розвиток відповідальності, комунікативних навичок, ініціативності, лідерських якостей, самоменеджменту, навичок саморегуляції, самоорганізації, рефлексійності.

- Забезпечення безперервності і систематичності навчання, освоєння компетентності «навчання упродовж життя», планування особистої освітньої траєкторії та постійне оновлення знань згідно з вимогами часу та змін у сфері освіти.

- Вивчення та впровадження в практику перспективного педагогічного досвіду, новітніх досягнень педагогіки та психології, нових педагогічних технологій в контексті розвитку інноваційних процесів.

Ці завдання, спрямовані на формування компетентного, гнучкого та мотивованого педагога, здатного ефективно працювати в умовах сучасної початкової школи, відображаються в основних трьох напрямках самоосвіти: фаховому, професійному й особистісному.

Фаховий напрям може реалізовуватись через таку діяльність: вивчення додаткової літератури з предметів (наприклад, читання дитячої літератури для уроків літературного читання, вправлення в англомовній комунікації для уроків англійської мови або розв'язування нестандартних задач з математики); розробка власних дидактичних матеріалів: карток, ігор, інтерактивних презентацій тощо; проходження онлайн-курсів з предметів початкової школи, наприклад, курс «Фінансова грамотність для дітей молодшого шкільного віку» або «STEM-освіта в початковій школі».

Професійний напрям самоосвіти на практиці може включати такі види діяльності: участь у вебінарах та семінарах, що розкривають нові підходи, педагогічні технології (наприклад, проєктне навчання, формувальне оцінювання); перегляд відеороликів досвідчених педагогів (на YouTube або платформах типу Prometheus, Coursera); читання фахових педагогічних видань («Початкова школа», «Учитель початкової школи», «Освіта України»); участь у науково-практичних конференціях; ведення освітнього блогу або сторінки в соцмережах, де студент аналізує власні педагогічні знахідки або знайомиться з думками інших фахівців.

Особистісний напрям передбачає: участь у тренінгах з публічних виступів, тайм-менеджменту, емоційного інтелекту; читання мотиваційної та психологічної літератури, зокрема про роботу з дітьми, стрес-менеджмент, комунікацію; саморефлексію після навчальних занять або практики: ведення педагогічного щоденника з аналізом власних помилок і досягнень.

На нашу думку, самоосвітня діяльність майбутнього вчителя початкових класів, спрямована на професійний розвиток, має містити: поточне і перспективне планування; підбір та використання ефективних форм, засобів підвищення професійної майстерності; рефлексію власної педагогічної діяльності та оволодіння методикою аналізу і способами узагальнення позитивного педагогічного досвіду; освоєння методів пошуково-дослідницької та експериментальної діяльності [6, с. 56]. Цілеспрямована, планомірна та поетапна самоосвітня діяльність майбутнього вчителя початкових класів забезпечує формування його самоосвітньої компетентності як інтегрованої особистісно-професійної здатності до усвідомленого, самостійного здобуття, оновлення та поглиблення знань, умінь і навичок, необхідних для ефективної педагогічної діяльності та безперервного професійного зростання. Самоосвітня компетентність охоплює кілька ключових компонентів: мотиваційно-ціннісне ставлення до процесу самонавчання; наявність розвинених самоосвітніх умінь і навичок, що забезпечують результативність індивідуального освітнього поступу; сформовану готовність до постійного самовдосконалення та особистісного саморозвитку впродовж життя, що є відповіддю на виклики сучасної педагогіки й освіти в умовах динамічного суспільства.

Таким чином, самоосвіта як невід'ємна складова професійної діяльності педагога виступає важливою передумовою її ефективного функціонування. З метою інтеграції самоосвітньої діяльності в професійне життя вчителя доцільно розглядати її як одну з базових складових освітнього процесу у закладі вищої освіти. Такий підхід спрямований на формування у майбутніх педагогів професійної гнучкості та мобільності, здатності до адаптації в умовах змін змісту й умов професійної діяльності, а також на створення передумов для самореалізації особистості.

Відтак, освітній процес у закладі вищої освіти виступає організаційно-педагогічною платформою для формування та реалізації самоосвітньої діяльності майбутніх учителів початкових класів, оскільки саме в його межах створюються умови для розвитку самостійності, мотивації до навчання, а також для набуття необхідних умінь і навичок, що забезпечують подальше професійне самовдосконалення. Основними напрямками реалізації цього процесу виступають аудиторна навчальна діяльність студентів, залучення їх до науково-дослідної роботи, проходження педагогічної практики в умовах школи І ступеня, а також позааудиторна активність. Усі зазначені складові можуть і повинні бути інтегровані з метою забезпечення усвідомленої, цілеспрямованої та системної самоосвітньої діяльності майбутніх педагогів.

Аналізуючи форми аудиторної навчальної діяльності студентів, зазначимо, що самостійна робота та індивідуальні завдання однозначно сприяють розвитку самоосвітньої діяльності, водночас участь у практичних і лабораторних заняттях, а особливо у лекціях, які мають переважно зовнішню організацію (ініціюються та структуруються викладачем), може зумовлювати певні обмеження щодо реалізації їхньої самоосвітньої активності.

Такий підхід є відображенням знанневоцентричної парадигми в освіті, яка ускладнює впровадження викладачем сучасних освітніх технологій, орієнтованих на діалогічність, творчу активність, смислову наповненість та емоційну насиченість навчального процесу. Подібні технології сприяють формуванню суб'єктності студентів та розвитку їхньої пізнавальної самостійності. Водночас знанневоцентричну парадигму поступово витісняє гуманістична, що заперечує уявлення про людину як пасивного продукту суспільного розвитку. Натомість вона утверджує особистість як активного суб'єкта власної життєтворчості, здатного ініціювати та реалізовувати різноманітні форми діяльності, спрямовані на

примноження матеріального й духовного потенціалу людства.

В освітньому середовищі сучасного закладу вищої освіти це передбачає утвердження студента як суб'єкта власної життєвої стратегії, що повністю узгоджується з базовими принципами Нової української школи. Такий підхід відкриває можливість студенту не лише активно долучитися до освітнього процесу як повноцінному учаснику, але й виступати організатором або співорганізатором окремих його елементів, що сприяє підвищенню рівня відповідальності, ініціативності та професійної самореалізації, тобто дає змогу визначати мету, забезпечувати мотивацію, розробляти зміст, обирати способи діяльності, планувати регулювання та контроль її результатів.

У системі вищої педагогічної освіти лекція є провідною формою організації навчального процесу, що виконує низку важливих функцій, зокрема – сприяє формуванню навичок самоосвіти та саморозвитку майбутніх учителів початкових класів. Лекційні заняття забезпечують базове засвоєння теоретичного матеріалу, виступаючи при цьому потужним мотиваційним чинником для подальшої самостійної пізнавальної діяльності студентів.

Основною дидактичною метою лекції є створення теоретичної основи для самостійного опрацювання навчального матеріалу. У процесі лекційного навчання розвивається пізнавальний інтерес студентів, розширюється їх науковий кругозір, формується потреба у здобутті нових знань. Лекція орієнтує здобувачів освіти на свідому активність, спонукає до самостійної роботи, аналізу, рефлексії, критичного осмислення інформації.

Сучасна лекція дедалі частіше набуває інтерактивного характеру, поступово трансформуючись з традиційної інформаційної у проблемну, діалогову (лекція-дискусія, лекція-візуалізація, бінарна лекція, лекція-прес-конференція тощо). Така трансформація лекційного формату сприяє підвищенню інтелектуальної активності студентів і створює умови для рівноправної взаємодії між викладачем і студентом як суб'єктами освітнього процесу. Особливу роль у формуванні самоосвітніх умінь відіграє звернення викладачів до сучасних інформаційних джерел і засобів навчання. Упровадження ІКТ, мультимедійних презентацій, унаочнення матеріалу, а також орієнтація студентів на першоджерела актуальної наукової інформації сприяють розвитку навичок пошуку, критичного аналізу, інтерпретації інформації та застосування у професійній діяльності. Саме ці уміння є основою успішної самоосвітньої діяльності майбутнього педагога.

Таким чином, лекція у вищому педагогічному закладі не лише виконує інформаційну функцію, а й виступає дієвим інструментом формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів початкової школи, забезпечуючи умови для їхнього професійного й особистісного розвитку.

Водночас практичні та лабораторні заняття є не менш важливим чинником формування самоосвітньої компетентності. Саме в процесі таких занять активізується самостійна діяльність студентів, що обумовлено їхньою практичною спрямованістю, індивідуальним характером завдань і можливістю безпосереднього застосування теоретичних знань на практиці. Ці форми роботи сприяють розвитку навичок аналізу, узагальнення, прийняття рішень у змодельованих або реальних професійних ситуаціях.

Засвоєння знань у рамках практико-орієнтованого навчання супроводжується формуванням здатності до самостійного пошуку інформації, вирішення проблемних ситуацій, рефлексії власної діяльності. У такий спосіб створюються умови для переходу від споживацького до активного, дослідницького типу навчання, що є основою професійного становлення педагога та передумовою безперервного саморозвитку.

Під час практичних і лабораторних занять створюються умови для застосування теоретичних знань у конкретних ситуаціях, що моделюють професійну діяльність майбутнього вчителя. Такий досвід є ключовим для формування здатності до самостійного навчання впродовж життя, адже передбачає не лише засвоєння певного обсягу знань, а й опанування способів їх самостійного здобуття, критичного осмислення та практичного використання.

Особливого значення набуває формування умінь і навичок застосування набутих знань у контексті реальних педагогічних ситуацій, що, своєю чергою, підвищує мотивацію до навчання та сприяє професійному зростанню. У цьому аспекті практико-орієнтовані заняття виступають не лише засобом закріплення навчального матеріалу, а й важливим елементом підготовки студентів до безперервного професійного самовдосконалення.

Таким чином, лекції, практичні та лабораторні заняття посідають чільне місце в системі підготовки майбутніх учителів початкових класів, виступаючи важливими складовими педагогічного процесу, спрямованого на формування їхньої самоосвітньої діяльності. Вони забезпечують ефективне поєднання теоретичної підготовки та практичної діяльності, сприяючи становленню конкурентоздатного, професійно мобільного, здатного до саморозвитку педагога нової формації.

Важливим чинником підвищення загальнонаукового рівня майбутніх педагогів і активізації їхньої

самоосвітньої діяльності є науково-дослідна робота. Участь студентів у різних формах наукового пошуку сприяє формуванню наукової культури, розвитку дослідницьких умінь, аналітичного мислення та навичок самостійного здобуття знань, що вкрай необхідні в сучасному освітньому середовищі. Науково-дослідна діяльність забезпечує глибше розуміння майбутніми вчителями сутності педагогічних процесів і проблем, формує у них здатність аналізувати педагогічні явища, обґрунтовувати власні висновки, ухвалювати рішення на основі зібраних емпіричних даних. Такий підхід сприяє усвідомленню вчительської професії не лише як педагогічної, а й як наукової діяльності, що вимагає постійного вдосконалення, рефлексії, прояву креативності.

Орієнтація професійної підготовки на поєднання навчально-виховної роботи з елементами дослідницької діяльності є однією з актуальних тенденцій сучасної педагогічної освіти. Вчені наголошують, що «освітній процес з орієнтацією на формування творчої особистості має базуватися на дослідницькій діяльності як учителів, так і учнів» [7, с. 249]. Це націлює на формування у студентів уявлення про школу як простір для наукових пошуків, де вчитель не лише транслює знання, а й виступає дослідником власної практики, здатним до аналізу, вдосконалення та розвитку власної інноваційної діяльності.

Таким чином, науково-дослідна робота, будучи невід'ємною складовою процесу професійного становлення майбутнього вчителя початкових класів, створює умови для розвитку його наукової компетентності, формування дослідницького потенціалу й мотивації до безперервного самонавчання, що є основою ефективної педагогічної діяльності в умовах постійних змін і зростаючих вимог до якості освіти. Відтак заклади вищої освіти мають здійснювати цілеспрямовану та системну роботу з формування у майбутніх педагогів здатності до критичного осмислення власного професійного досвіду, аналізу соціально-освітніх реалій, прогнозування перспектив розвитку освітнього процесу. Особлива увага має приділятися розвитку в студентів умінь самостійно здобувати, інтерпретувати та використовувати інформацію в педагогічній практиці, що передбачає постійний творчий пошук і готовність до впровадження інновацій. У цьому процесі важливу роль відіграє залучення студентів до дослідницької діяльності, яка забезпечує практико-орієнтоване розв'язання актуальних проблем навчання і виховання відповідно до викликів сучасності.

Науково-дослідна підготовка майбутніх учителів має здійснюватися у відповідності до потреб інформаційного суспільства, трансформаційних процесів у соціально-економічній, духовній і гуманітарній сферах, а також у контексті інтеграції вищої освіти України у європейський та світовий освітній простір. Такий підхід спрямований на формування фахівця з новим типом педагогічного мислення, високим рівнем методологічної та дослідницької культури, здатного до ефективної професійної діяльності в умовах швидкоплинних змін. На думку науковців, педагогічні дослідження є стратегічним елементом освіти: «Педагогічні дослідження покликані стати інструментами, завдяки яким забезпечуватиметься подальший розвиток освіти в цілому» [8, с. 653]. Вони сприяють виявленню ефективних форматів співпраці та взаємодії між здобувачами освіти, викладачами, адміністрацією навчальних закладів, майбутніми роботодавцями тощо. Особливо актуальними стають дослідження, пов'язані із саморозвитком, самоорганізацією, мотивацією до самовдосконалення.

Залучення студентів до науково-дослідної діяльності в університетському середовищі, починаючи з виконання пошуково-дослідницьких завдань під час вивчення психолого-педагогічних дисциплін і завершуючи участю в науково-практичних конференціях, конкурсах, а також публікаціями результатів власних наукових пошуків, сприяє засвоєнню ними сучасних методів пошуку, обробки та інтерпретації інформації. Цей процес сприяє формуванню у майбутніх педагогів власної професійної позиції, вміння її аргументовано відстоювати й захищати в контексті фахового дискурсу.

У взаємодії з викладачами в студентів розвивається інтерес до самостійного здобуття знань шляхом систематичної роботи з навчальною, науковою та довідковою літературою, що є необхідною умовою для розв'язання актуальних навчально-пізнавальних завдань. Такий підхід сприяє підвищенню ефективності самоосвітньої діяльності та формуванню навичок раціональної організації розумової праці, що, у свою чергу, є основою для професійного зростання і самореалізації майбутнього вчителя початкових класів.

Важливим фактором активізації самоосвітньої діяльності студентів виступає впровадження дослідницьких, пізнавальних та прикладних завдань у процес проходження педагогічної практики. Особливе значення має дослідницька складова практичної підготовки, оскільки створює умови для безпосереднього застосування теоретичних знань у конкретних педагогічних ситуаціях. Під час педагогічної практики майбутні вчителі виконують як заплановані завдання, так і ті, що виникають ситуативно у відповідь на реальні виклики освітнього процесу. Для успішного вирішення педагогічної проблеми студент змушений звертатися до науково-педагогічної теорії, аналізувати на її основі емпіричні факти, формулювати обґрунтовані висновки, які сприятимуть оптимізації певного етапу його професійної діяльності. Такий алгоритм дій, що передбачає постійне звернення до джерел інформації, рефлексію й

аналітичну діяльність, є яскравим прикладом активного залучення студента до самоосвітнього процесу.

Професійному самовдосконаленню майбутніх учителів початкових класів у процесі педагогічної практики сприятиме, вважає І. Небитова, дотримання спеціально створених умов (стимулювання позитивної мотивації студентів до професійного зростання та його науково-педагогічний супровід, актуалізація ціннісно-смыслових аспектів самоосвіти, конструювання майбутніми педагогами на рефлексивній основі індивідуальної самоосвітньої програми) [9]. Реалізація цих умов употужнить формування в студентів потреби до саморозвитку, активізацію внутрішніх ресурсів, становлення індивідуального стилю педагогічної діяльності.

Отже, педагогічна практика не лише виступає інструментом професійної адаптації, а й служить потужним стимулом до самоосвіти, доводячи її вагомий вплив на ефективність педагогічної діяльності майбутнього вчителя.

Важливим чинником активізації самоосвітньої діяльності студентів виступає позааудиторна діяльність, оскільки більшість її форм вимагають від них не пасивної участі, а творчої ініціативи. На початковому етапі самостійна діяльність здобувачів вищої освіти може здійснюватися за зразком, однак згодом, у процесі виконання позааудиторних завдань, вони набувають навичок самостійного планування й організації власної освітньої траєкторії.

Різноманітність форм позааудиторної роботи (гуртки, тематичні заходи, індивідуальні чи групові дослідження) створює умови для вдосконалення й апробації методів самоосвіти. Студенти набувають досвіду в пошуку оптимальних шляхів організації пізнавальної діяльності, що сприяє формуванню у них навичок саморегуляції й саморефлексії.

Особливу роль у цьому процесі відіграє організація гурткової роботи (педагогічний клуб «Серце віддаю дітям», гурток «Природограй», наукова лабораторія майбутніх творчих педагогів обдарованих дітей «Коворкінг креативних», лабораторія інтерактивних арт-терапевтичних технологій інклюзивної освіти «ARTEX» та ін.), де викладачі можуть цілеспрямовано створювати умови для формування в студентів потреби в систематичній самоосвіті, самореалізації та науковому пошуку. У межах такої діяльності часто виникає взаємодія студентів і викладачів у спільній розробці навчальних і дослідницьких завдань, що поєднує формальні вимоги навчального процесу з неформальними творчими ініціативами. Як зазначають дослідники (Л. Сіра, О. Волкова, С. Бойко), «переконати студента займатися позааудиторною самоосвітньою діяльністю зможе лише викладач, який користується авторитетом і довірою» [10, с. 147], кого майбутні педагоги сприймають як професіонала. Лише він зможе викликати інтерес до відповідного виду діяльності, захопити студентів співтворчістю, пробудити потребу до самостійного здобуття знань, формування додаткових професійно цінних компетентностей.

Досвід організації позааудиторної діяльності засвідчує, що переважна більшість її форм має на меті поглиблення самостійної підготовки студентів. Предметні клуби й гуртки роблять акцент на самостійному пошуку інформації, обговоренні проблем, презентації результатів; проєктна діяльність (індивідуальні або групові проєкти з елементами дослідження) сприяє набуттю досвіду пошукової роботи та формуванню емоційної зацікавленості у результаті; педагогічні студії, дебати, наукові диспути розвивають критичне мислення, здатність аргументовано захищати власну позицію, що є частиною самоосвіти; волонтерські ініціативи в освітньому середовищі (робота з дітьми в системі позашкільця, соціальних центрів, допомога ЗСУ) дозволяють застосовувати знання на практиці, стимулюючи глибше їх осмислення і саморефлексію; участь у наукових конференціях, круглих столах, семінарах формує навички аналізу, самопрезентації, наукового стилю мислення; самоосвітні воркшопи, організовані самими студентами, дають їм можливість виступати не лише учасниками, а й ініціаторами освітнього процесу; інтелектуальні марафони, квести, вікторини на педагогічну тематику стимулюють позитивну емоційну залученість до навчання та співпраці; освітні блоги, студентські подкасти або відеожурнали дають змогу практикуватися у пошуку, осмисленні й популяризації наукової інформації; самостійна підготовка до конкурсів фахової майстерності, педагогічних ігор актуалізує інтелектуальний потенціал здобувачів освіти, розвиває їх відповідальність, ініціативність, вміння аналізувати власний педагогічний стиль, презентувати себе як творчого педагога. Ці форми не лише збагачують позааудиторну роботу, а й безпосередньо формують здатність до рефлексії, самонавчання та професійного самовдосконалення, що є ключовими складовими самоосвітньої діяльності.

Проведенню виставок студентських творчих робіт, пізнавальних ігор, конкурсів, вікторин передують цілеспрямований, зазвичай тривалий етап підготовки, що характеризується активною індивідуальною та колективною творчою діяльністю, тісною взаємодією між викладачами та студентами.

До прикладу, у підготовці вчителів початкових класів у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського сформувалася система змістовних, пізнавально привабливих і професійно орієнтованих заходів, які сприяють розширенню світогляду майбутніх педагогів, поглибленню знань у фахових галузях і стимулюють їх самостійну пошукову активність у здобутті необхідної

інформації. Серед них історичний квіз «Код нації», національно-патріотична вікторина, творчі вечори («Об'єднані заради перемоги», «Герої живуть поруч», «І оживе добра слава!»), турніри «Спіч-батл» у рамках роботи дебатного клубу «Освітній формат», інтелектуальний БатлУм, квести («У пошуках педагогічних знахідок», «Педагогічна пригода»), брейн-ринг «У пошуках дитинства», свято Казки «Тасмниці чарівного світу», майстер-класи («Музичні барви України», «Виготовлення янгола Перемоги»).

Більшість із зазначених заходів реалізується на постійній основі, сприяючи формуванню й активізації творчої самостійності студентів у процесі самоосвіти, а також забезпечуючи умови для постійного оновлення та удосконалення набутих знань і навичок самоосвітньої діяльності. Різноманіття форм позааудиторної роботи дає змогу залучити майже всіх студентів до процесу їх організації та реалізації, з урахуванням індивідуальних освітніх потреб, інтересів та здібностей. Це створює можливості для творчої самореалізації студентів і презентації результатів їхньої самостійної пізнавальної діяльності.

Позааудиторна діяльність формує унікальне середовище, в якому студенти мають змогу виконувати як формальні нормативні навчальні завдання, так і завдання неформального характеру, що часто розробляються у співпраці між викладачами та студентами. Прикладом ефективної позааудиторної діяльності є зреалізований мистецький проєкт «МОЯ ВІННИЦЯ». У межах цього проєкту було створено унікальне видання – книгу, всі сторінки якої виконані у техніці вишивки хрестиком. Її зміст репрезентує культурно-історичну ідентичність міста: герб Вінниці, поетичні твори про місто над Бугом, зображення фасаду найстарішого корпусу педагогічного університету, музично-драматичного театру, собору, вежі, монумента-літака, арки на вході до парку, блакитного трамваю тощо. Створенню книги передувала масштабна підготовча робота, що включала збирання, систематизацію та художню інтерпретацію інформації. Результатом наступного етапу творчої діяльності стало встановлення нового рекорду України – презентація найбільшого вишитого стрічками герба міста Вінниці, виконаного на полотні у техніці подвійного хрестика. Зафіксовані параметри: висота – 6 метрів, ширина – 4 метри, площа – 24 квадратних метри, використано понад 2500 метрів стрічки.

Реалізація подібних проєктів потребує високого рівня творчої активності, ініціативності та самостійності студентів, сприяє розкриттю їхнього особистісного потенціалу, розвитку художніх здібностей, а також стимулює прагнення до самореалізації та самовдосконалення у професійній сфері.

Позааудиторна робота створює сприятливі умови не лише для набуття студентами професійних знань і навичок, а й для розвитку їх емоційно-ціннісного ставлення до процесу самоосвіти. Залучення до такої діяльності сприяє формуванню емоційної стійкості, позитивного настрою під час самостійного здобуття знань, а також стимулює внутрішню мотивацію до навчання.

Інтерес студентів до самоосвіти формується і проявляється в емоційному включенні в пізнавальну діяльність, у здатності зберігати позитивне ставлення до навчання навіть за умов труднощів, у прагненні ділитися своїми освітніми досягненнями з іншими. Важливою ознакою розвитку такої зацікавленості є емоційна реакція на байдужість або відсутність навчальної мотивації у середовищі одногрупників, що вказує на сформованість особистої освітньої позиції. Відтак позааудиторна діяльність відіграє важливу роль у становленні внутрішніх стимулів до самоосвіти, впливаючи не лише на когнітивні, а й на емоційні аспекти особистості майбутнього педагога. Це середовище сприяє виникненню позитивного емоційного фону, необхідного для сталого інтересу до самостійного пізнання та професійного розвитку.

У процесі планування та реалізації позааудиторної діяльності відбувається активний розвиток пізнавальної самостійності студентів, їхньої суб'єктності як повноцінних учасників і співорганізаторів освітнього процесу, формуються відповідальне ставлення до виконання доручених завдань, а також комунікативні та організаторські вміння. Активне залучення до пошуку необхідної інформації, підбору матеріалів, розробки дизайнерських рішень для реалізації індивідуальних завдань навчально-пізнавального та пошуково-дослідницького характеру сприяє формуванню й удосконаленню навичок самостійної роботи.

Таким чином, позааудиторна робота виступає потужним засобом інтеграції освітньої, наукової та самоосвітньої діяльності, сприяє особистісному й професійному розвитку майбутнього педагога, формуванню його здатності до безперервного самовдосконалення.

Висновки. Загалом самоосвітня діяльність майбутнього педагога у процесі професійної підготовки є важливим чинником формування його самоосвітньої компетентності, яка включає: мотиваційно-ціннісне ставлення до процесу самонавчання; наявність розвинених умінь і навичок, необхідних для ефективного здійснення самоосвітньої діяльності та забезпечення безперервного засвоєння нових знань; а також сформовану готовність до постійного професійного самовдосконалення й особистісного саморозвитку упродовж усього життя. Отже, педагогічно виважена організація освітнього процесу у закладі вищої освіти стимулює майбутніх учителів до самовдосконалення шляхом гармонійного розвитку інтелектуальної, вольової та емоційної сфер особистості. Такий підхід сприяє залученню студентів до активної спільної творчої діяльності у співпраці з викладачами, представниками наукових і освітніх центрів, учителями-

практиками та іншими студентами. Це, у свою чергу, забезпечує формування сталого інтересу до самоосвіти, розвитку здатності до ефективної самостійної навчальної діяльності та підвищення рівня професійної самореалізації.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у поглибленому розкритті потенційних можливостей окремих компонентів професійної підготовки здобувачів вищої освіти, що сприяють розвитку їхньої самоосвітньої компетентності. Особливої уваги потребує вивчення дидактичного потенціалу сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, які можуть виступати ефективним засобом інтенсифікації та індивідуалізації самоосвітньої діяльності майбутніх учителів початкових класів. Доцільною є розробка педагогічно обґрунтованої стратегії та механізмів організації самоосвітньої діяльності, які б враховували специфіку майбутньої професійної діяльності в умовах Нової української школи. Крім того, актуальним напрямом наукових пошуків є вивчення взаємозв'язку між рівнем сформованості самоосвітньої компетентності та здатністю до самореалізації в педагогічній практиці, а також адаптація кращих європейських практик щодо підтримки освітньої автономії студента в межах педагогічної освіти.

Список використаної літератури

1. Професійний стандарт вчителя початкових класів : наказом МОН України № 1225 від 29.08.2024. URL: https://osvita.ua/doc/files/news/929/92993/646-ilovepdf_merged_1.pdf (дата звернення: 23.05.2025).
2. Освіта протягом життя: світовий досвід і українська практика. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/252/> (дата звернення: 22.05.2025).
3. Фрицюк В. А. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку : автореферат дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2017. 40 с.
4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори: у 5-ти т. Т. 3. Київ : Радянська школа, 1977. С. 5–279.
5. Себало Л. І. Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до самоосвітньої діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2016. 256 с.
6. Кіт Г. Г. Фахове зростання вчителя початкових класів: організаційно-педагогічний супровід. *Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2022. Вип. 71. С. 54–61.
7. Kit H., Vasylyuk A., Kazmirchuk N. Future primary school teachers preparation for research activities. *Exploring Quality of Life Amid Global and Local Transformations : monograph* / T. Pokusa, T. Nestorenko, D. Kalita (eds.). Publishing House of the Academy of Applied Sciences – Academy of Management and Administration in Opole. Opole, 2024. S. 235–250.
8. Sivachenko I., Demchenko O., Vakaliuk I., Valentieva T., Kit H. Problems and Perspectives of Pedagogical Research in the Context of Digitalization. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. Vol. 22. No.6, June 2022. P. 652–657. DOI: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.6.81>. URL: http://www.ijcsns.org/07_book/html/202206/202206081.html (дата звернення: 04.06.2025).
9. Небитова І. А. Педагогічні умови професійного зростання майбутніх учителів початкових класів у процесі педагогічної практики : дис. ... д-ра філософії : 011. Харків, 2020. 278 с.
10. Сіра Л., Волкова О., Бойко С. Психолого-педагогічні основи розвитку інтересу студентів до самоосвіти в позааудиторний час. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 38. Т. 3. С. 143–149. URL: https://aphn-journal.in.ua/archive/38_2021/part_3/27.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 24.06.2025).

SELF-EDUCATIONAL ACTIVITIES OF A FUTURE TEACHER OF PRIMARY CLASSES IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING

Kit Halyna

Associate Professor, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University

Introduction. *A modern teacher must not only be a carrier of knowledge, but also quickly respond to new social challenges, adapt to changes, constantly update their knowledge, and produce and implement promising ideas. Therefore, one of the key requirements for a modern teacher is the ability to self-improve and organize their own self-educational activities. In this regard, the formation of self-educational activity skills at the stage of obtaining pedagogical education becomes particularly relevant.*

Purpose. *The purpose of this publication is to analyze scientific achievements on the problem of self-educational activity of a future teacher, as well as to reveal the possibilities of the main components of professional training of a primary school teacher (lectures, practical and laboratory classes, research work, pedagogical practice, extracurricular work) in the formation of his self-educational competence.*

Methods. *In the scientific research, such scientific and pedagogical methods were used: theoretical (analysis, synthesis, comparison, systematization, and generalization of scientific literature in order to study conceptual approaches to the research problem), empirical (observations, conversations, analysis of the products of activity of future teachers).*

Results. The concepts of «self-educational activity», «self-educational competence» are revealed. The tasks, principles (purposefulness, motivational expediency, activity and independence, systematicity and consistency, reflexivity, individualization), directions (specialized, professional, and personal) of the self-educational activity of a future primary school teacher are presented. The psychological and pedagogical foundations of the self-educational activity of a future teacher are substantiated (connection with cognitive psychology, theory of personal growth, axiology of education), and approaches to its organization (personality-activity, competence, acmeological) are highlighted. The possibilities of the components of the professional training of a primary school teacher (lectures, practical and laboratory classes, research work, pedagogical practice, extracurricular work) in the formation of his self-educational competence are highlighted.

Conclusion. Self-educational activity of a future primary school teacher in the process of professional training is an important factor in the formation of their self-educational competence. Pedagogically appropriate organization of the educational process in a higher education institution stimulates future teachers to self-improvement, promotes the involvement of students in active joint creative activities in cooperation with teachers. This ensures the formation of a sustainable interest and development of the ability to effective self-educational activity and an increase in the level of professional self-realization.

Key words: self-educational activity, self-educational competence, professional training, future primary school teachers.

References

1. *Profesiynnyi standart vchytelia pochatkovykh klasiv. Zatverdzheno nakazom MON Ukrainy № 1225 vid 29.08.2024 r.* [Professional standard of a primary school teacher. Approved by order of the Ministry of Education and Science of Ukraine №. 1225 dated August 29, 2024.]. URL: https://osvita.ua/doc/files/news/929/92993/646-ilovepdf_merged_1.pdf [in Ukrainian].
2. *Osvita protiahom zhyttia: svitovyi dosvid i ukrainska praktyka. Analychna zapyska. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen* [Lifelong Education: World Experience and Ukrainian Practice. Analytical Note. National Institute for Strategic Studies]. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/252/> [in Ukrainian].
3. Frytsiuk, V. A. (2017). *Teoretychni ta metodychni zasady pidhotovky maibutnikh pedahohiv do bezperervnoho profesiinoho samorozvytku* [Theoretical and methodological principles of training future teachers for continuous professional self-development] (abstract of the dissertation for the degree of Doctor of Pedagogical Sciences). Vinnytsia. [in Ukrainian].
4. Sukhomlynskyi, V. O. (1997). *Sertse viddaiu ditiam [I give my heart to children]*. Vybrani tvory: u 5-ty t. T.3. Kyiv: Radianska shkola. [in Ukrainian].
5. Sebal, L. I. (2016). *Pidhotovka maibutnoho vchytelia pochatkovykh klasiv do samoosvitnoi diialnosti* [Preparation of a future primary school teacher for self-educational activity] (Candidate's thesis). Kyiv. [in Ukrainian].
6. Kit, H. H. (2022). *Fakhove zrostannia vchytelia pochatkovykh klasiv: orhanizatsiino-pedahohichniy suprovod* [Professional growth of a primary school teacher: organizational and pedagogical support]. *Naukovi zapysky VDPU imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seriya: Pedahohika i psykholohiia – Scientific notes of the Mykhailo Kotsiubynskiyi VDPU. Series: Pedagogy and Psychology*, 71, 54–61. [in Ukrainian].
7. Kit, H., Vasylyuk, A. & Kazmirchuk N. (2024). *Future primary school teachers preparation for research activities. Exploring Quality of Life Amid Global and Local Transformations: monograph*. Opole: Publishing House of the Academy of Applied Sciences – Academy of Management and Administration in Opole. [in English].
8. Sivachenko, I., Demchenko, O., Vakaliuk I., Valentieva T. & Kit H. (2022). Problems and Perspectives of Pedagogical Research in the Context of Digitalization. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*, 22 (6), 652–657. doi: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.6.81> [in English].
9. Nebytova, I. A. (2020). *Pedahohichni umovy profesiinoho zrostannia maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv u protsesi pedahohichnoi praktyky* [Pedagogical conditions for the professional growth of future primary school teachers in the process of pedagogical practice] (Candidate's thesis). Kharkiv. [in Ukrainian].
10. Sira, L., Volkova, O. & Boiko, S. (2021). *Psykholoho-pedahohichni osnovy rozvytku interesu studentiv do samoosvity v pozaaudytornyi chas* [Psychological and pedagogical foundations of developing students' interest in self-education in extracurricular time]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current issues of the humanities*, 38 (3), 143–149. [in Ukrainian].

Авторське право ©2025 автори, всі права захищено. Автори погоджуються, що ця стаття залишається у відкритому доступі на умовах Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Отримано редакцією 17.03.2025 р.
Прийнято редакцією 17.04.2025 р.
Опубліковано 1.09.2025 р.